

ازینجا

یۆکۆنهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تۆرک غزتهسیدر.

آبونه شرایطی:

یا توارک بینه دک باکو ایجون ۳۳،
باشقه شهرار ۳۵ روبلهدر.
بر آیشی باکووه ۱۲، باشقه شهرارده
۱۹ روبلهدر.

اعلان قیالی:

سطری ۳ روبه کراته کیدن اعلانلار
ایجون کدشت ایذیلر.

تورک و اسلامنه مفید مقاللار، ساجیه،
ارمز آچمقدر، دوج اولنیان اوراق
اعاده ایذیلنر، دوج ایذیلن مثالاتک
مکافاتنی اداره تئین ایذیور.

محل اداره:

باکو، ووروسویسکی وغورنسکی
کوجهارک کئنجده ۳ نومرونی ایوده

آذربایجان ادارهسی

تلفون نمبر ۳۹-۶۰

تک نسخهسی ۷۰ قئیک.

اعلان

باکو ایکینجی ذکور غنازیاسی جینده کاملا ملی شمش القبا شیمیسی
آچیلور بوشمهیه داخل اولان چوچرک تورکجه تلم آلاجئلر.

اهانک نظر اعتناسی بو ملی شمش القبا شیمهسته جلب اولانوق و اشاققرسی
قود ایندیره محکمه کربه امید ایذیوروز.

قید ایندیرمک ایستیلر مکتیبک دفترخالهسه مراجعت ایذیولرلر.
785

اعلان

بوشگله «آذربایجان» غزنیسی ادرامسی اعلان ایذیورکه همین غزتهنک انتشاره باشلاویس
کۆمورک فاهلنده تورک و روس لسانلرینه نشر ایذیلنر غزته، زورنال کئنگر، تاریخی معلومات
و یرباجان حیات و منقنده اهمیتی اولان آتاری ادرامه تقدیم اینلره گومزل مکافات
و یریه کئنگر.
آرزو اینلر ووروسوفسکی چالنده ۴ نومرو ایوده «آذربایجان» غزنیسی ادرامسه ساعت
۱۰:۲۴ کیی مراجعت اینلر ایذیلر. تلفون نمبر ۳۹-۶۰
6/8 5-2

اعلان

بوشگله عمومیه اعلان اولتورکه

۱) باکو شهرینه آذربایجان (ساق زلفاقاس) دیمربولی موهلرینن بویلهن باشلاش
باکو شهرینه سر بسنازاق (ناعل، دوگی، گورنی، میوه و غلبلت) و ایچکی اوگون و
کۆمورک تورکجه اجاره و یربویور.

۲) آذربایجان (ساق زلفاقاس) دیمربولک هلنو موهلرینه بویله موهی و باکو آراسنده
پلا مسنت غلبلت باشلاور.

قیید: موهل اولاق کچه موهلندن تامل چیقارماق دفعلنر. همینن باکو موهلندن ایسه مالی
احتیاق ارزاق نظرینک حوموسی عهده نلرینه چیقارماق مکنر. لالان موهلرده مالی قبول ایذیور
کۆمورمه ارزاق نظرینک اجاره نامسی لاره دک (باکو و کجه موهلرینن سوا)

ارزاق نظری: یوسف کوف

دفترخاله مدیری: لوجینسکی

6/9 2-2

باکو، ۱ کانون اول

معلوم اولدینی اوزره گورجستان
حکومتک تشبیه تفلیس شهرنده عوم
قافازح حکومتلی نایندلرنک قوشناسی
تئین اولنشدی. اولجه تشرین تانینک
۱۰ نه دعوت ایذیلن بو مجلس کسره
ارمنی نایندلرنک گلمه دنه گوره
۱۳ آیک ۱۴ نه تئین ایذیلنشدی. لکن
ارمنی نایندلاری یتده وقت مینهده
گلمه دیلر. قوشناس تشرین تانینک ۲۰ نه
قوبولدی. یتده یرشی چیخامدی شدی
ایسه ایشتند کدزه گوره همین مجلس
تکرار تأخیره دوشتمشدر...

قافاز ملارنک آراسنده جریان ایذن
اختلاف یر مناقه یه دفع ایذیوده اولتورک
منافع تطلبن ایذه یلمک یرمی

دیل تاپماق یتتبی طاشیان بو مجلسه ارمنی
نایندلاری نه سیه گلمه بولر، عجب!
ایش بوراستنده درکه همین مسئله
اورتاله آتیلار آتیلماز تفلیس ارمنی
مطوعاتنده بوکا داثر مین بدخواهانه
بر تون مشاهده اولونوردی و همین
مجلسک یا یلمسه دن ظاهری و «ورسی»
سیلر گورستریلوردی. بوشگله بولمه
ارمنی حکومتی «بوز اول نایندلارمزی
همین مجلسه گوندرمه» چکره کلمه سنی
دیمبوردی، لکن گورجستان جمهوریتی
زنده کی ارمنی دیلوماسی ناینده سی
جامالیان جنابلری هر کون برهانه ایله ایشی
تاخیره سالوردی.
دون آلدینمز تفلیس گورجی غزته
ارندن آراءات جمهوریتک همین قوشناسه

قارشواعتنا سز قالماقلارنک سیی یالی اولیور.

«قافاز سکویه سلووه» دیروش که دیز
همین مجلسه اشتراک ایذه یلمه رزه

چونکه ایندیکی آذربایجان حکومتی
ایله بیزیم هیچ بر علاقه منز اولما یلمزه

بو سوزلار دنده باشقه ارمنی غزته رنک
هر کون یازدقلاری منتفانه مقاللارینن

آ کلاشیلور که آراءات حکومتی قوشو
آذربایجان حکومتی برطنام چیتکار

لار هیتی سورته تفتین ایذیور. چونکه
آذربایجان حکومتی ۳۰۰۰۰۰ نفر معصوم

باکو اورمنلرنک قاتلی، ایسن..
باکو خطط اولدینی گورنی شورهده

بر قدر عت فان تو کلدیکلی ختورنده
بز کراله ایضاحات یریشک.

شهر همینن ارمنی فرقه سنک عناد
لندن دولایی تسلیم اولماق ایسته میوب

تورک اوردوسی شهره داخل اولماغایله
یا قتیوب محاربه نی دوام ایذیوردی. بولمه

بر حالده هاندا یر منظم قوشون
اولسون، دینسج اهالی دخی ببولولهده

خسارت چکه چکی بدیهی ایذی، بو
خاله علاوه اولراق، مارت حادثه نده مسلما

نلاره ارمنی طرفندن ایذیلن ظلملردن
دولانی منتفر و قلبری یا قتلای اهالینک

انتقام حیاتی ایذی. بولدیکه نتیجه ده
۳۰۰۰۰۰ دکل، بلکه بر ایکی مین

نفر ارمنیلردن ضرر دنده اولان تاپیلدی.
الته که اوز یشلارنه بولمه حرکات اجاری

ایذن حریتلر درحال حکومت طرفندن
لازمی جزالاری آلدیلار، بوزدن زاده

مسلمانلار بوغازلارندن آسیدیلار و یا
قورسونه دیزیلدیلر.

ایندی بزم حکومت ایله «ملاعه داره»
اولماق ایسته مین ارمنی حکومت دجالی

عجا ایروان غورنی نایندلنده ۴۰۰۰۰۰ دن
مسلمان کندی برانه یکان ایذن
(دوره ۱۱) ننگه ده، مقاله ۳۰

کی مسلمان کندیلری داغیدوب نیجه
میلرجه معصوم مسلمان قتل و غارت

ایذن (آ ندرائیک) لره یاغود باکو ده
۷-۸ مین نفر معصوم مسلمانلاری قتلخاندن

کیچیرن و آراءات حکومتک ایندیکی
سدویه برفره بولدانی اولان (ملک)

بولجیان لره و (آرآ کلپان) لره، شاختی
یاوزدی اسلام اهالیسنی قتل عامه یورن

(امیروف) لره و (لالایف) لره منه پادیلار?
هانسی جزا ویدرلر و یا خود بولمه

وحشیانه حادثانه دثار هیچ اولمازه
قوروجه تأسف اظهار ایذیلر؟ و یا

بر بوقدر وحشیک گورسن فرقه یه جزا
دکل، برفدر اعتراض یله ایذیلر می؟

خایر، یتده همین فرقه ایش باشنده
اکتوب یلدیگنی ایله یور و بتون

ارمنی منتی اوزهورا و هوسته تاسیب ایذیر.
ایندی سؤال اولونون گورک کینک

الی معصوم اهالینک قاتینه بولاشتندر.
بزیسی یا اولتورلشی؟

سامو آبن دهه لیه

(Samoonpentaneie)

اجتماعی تاجیلردن برسی: همان، دانه، اسانلری
آلدان یرشدر. برکلمه مختلف آغز لردن
ایشتیک کز زمان، هینک بوکله دن عیرمنی
مراد ایشتیکنن طنز ایتمه کزراه دیور.
بوکلمه سانکه روسجه سامو آیره ده لیه
کلمه سی منتفه وضع ایذیلنر. هر آغزده بر
دورلو منابه مالک اولان ویووتقدنر منابه ایلیسی
غظلی باشی تئین اولونیان برکله وارسه اولده
شوبقاری به یازدیمز روسجه سامو آیره ده لیه
کلمه سیدر.

روسجه اولان بوکلمه تک بالکز تور کجه
دکل، ساتر آروپا دکلر یته آدین و برکله
ایله و ایش ترجمه سی بوقدر. بوکلمه ساتر دیلر
ترجمه ایتمک ایشترن بر جمله ایتمک لازم
کلپور. بزم غزتلر بولن کندی مقدراتی تئین
ایشلنه تنگده ترجمه ایذیور. فرانسجه ده
تقریباً بولمه برجمه ایله ترجمه اولیور. بالکز
لوی مناسی دکل. بوکلمه آلدن ایلمدیکی سیاسی
مفهومی دخی مشکلاتلارینن اولیور. روسجه دن
پایله بریده دکل. روسجه آوازنده یله بو
کلمه تک مناسی بر دکدر. سوک زما نلرده هر
خانکی انقلاب و سیاست اصلاحن آلم معروف
مشهوری اولان روسجه کلمه تک مختصر سوس
باوتلری زنده مختلف مناسی واردر. هر یازنی

Bazar, 1 dekabr 1918-ci il, nömrə 53

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 25 səfərülmüəzzə sənə 1337. 1 kanuni-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Bakı İkinci zəkur [oğlanlar] gimnaziyası cənbində [nəzdində] kamilən milliləşmiş əlifba şöbəsi açılır. Bu şöbəyə daxil olan çocuqlar türkcə təlim alacaqlar. Əhalinin nəzəri-etinası bu milliləşmiş əlifba şöbəsinə cəlb olunaraq, uşaqlarını qeyd etdirəcəklərinə ümid edirik. Qeyd etdirmək istəyənlər məktəbin dəftərxanasına müraciət edə bilərlər.

725

ELAN

Bununla “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi elan edir ki, həmin qəzetənin intişarə [nəşrə] başladığı günədək Qafqazda türk və rus lisanlarında nəşr edilmiş qəzetə, jurnal, əkslər [fotoşəkillər], tarixi məlumat və Azərbaycan həyat və mədəniyyətində əhəmiyyəti olan asarı [əsərləri] idarəyə təqdim edənlərə gözəl mükafat veriləcəkdir. Arzu edənlər Vorontsovski caddədə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsinə saat 10-dan 2-yə kimi müraciət etməlidirlər. Telefon nömrə 39-60.

b/8 5-2

ELAN

Bununla ümuma elan olunur ki:

1) Bakı şəhərinə Azərbaycan (səbiq Zaqafqaz) dəmiryolu mövqiflərindən [stansiyalarından], Poylufdan başlamış Bakı şəhərinə, sərbəst ərzaq (taxıl, düyü, göyərtili, meyvə və ələfiyyat [yem]) və içki, odun və kömür gətirməyə icazə verilir.

2) Azərbaycan (səbiq Zaqafqaz) dəmiryolunun hamı mövqiflərində, Poylu mövqifi və Bakı arasında bilamüəniət [manəsiz] nəqliyyat başlanılır.

Qeyd: Müvəqqəti olaraq Gəncə mövqifindən taxıl çıxarmaq qadağandır. Həmçinin Bakı mövqifindən isə malı ancaq Ərzaq nazirinin xüsusi şəhadətnamələri ilə çıxarmaq mümkündür. Qalan mövqiflərdə malı qəbul edib göndərməsinə Ərzaq nazirinin icazənaməsi lazım deyil. (Bakı və Gəncə mövqiflərindən siva [başqa]).

Ərzaq naziri:

Yusifbəyov

Dəftərxana müdiri:

Luçinski

b/9 2-2

BAKI, 1 KANUNİ-ƏVVƏL [DEKABR]

Məlum olduğu üzrə, Gürcüstan Hökumətinin təşəbbüsü ilə Tiflis şəhərində ümum [bütün] Qafqaz hökumətləri nümayəndələrinin konfransı təyin olunmuşdur. Əvvəlcə təşrinisaninin [noyabrın] 10-una dəvət edilmiş bu məclis sonra erməni nümayəndələrinin gəlmədiyinə görə, həmin ayın 14-ünə təyin edilmişdi. Lakin erməni nümayəndələri yenə də vaxtımüəyyənədə [təyin edilmiş vaxtda] gəlmədilər. Konfrans təşrinisaninin 20-sinə qoyuldu. Yenə də bir şey çıxmadı. Şimdi isə eşitdiyimizə görə, həmin məclis təkrar təxirə düşmüşdür...

Qafqaz millətlərinin arasında cərəyan edən ixtilaf və münaqişəni rəf edib də [aradan qaldırıb da], onların mənafeyini tətmin edə biləcək ümumi bir dil tapmaq niyyətini daşıyan bu məclisə erməni nümayəndələri nə səbəbə gəlməyirlər əcəba?

İş burasındadır ki, həmin məsələ ortalığa atılır-atılmaz Tiflis erməni mətbuatında buna dair müəyyən bədxahanə [bədniyyətli] bir ton müşahidə olunurdu və həmin məclisin yapılmasına “zahiri” və “rəsmi” səbəblər göstərilirdi. Bununla böylə erməni hökuməti “Biz öz nümayəndələrimizi həmin məclisə göndərməyəcəyiz” kəlməsini demirdi. Lakin Gürcüstan Cümhuriyyəti nəzdindəki erməni diplomasi nümayəndəsi Camalyan cənabları hər gün bir bəhanə ilə işi təxirə salırdı.

Dün aldığımız Tiflis gürcü qəzetələrindən, Ararat Cümhuriyyətinin həmin konfransa qarşı etinasız qalmaqalarının səbəbi bəlli olur. “Kavkazskoye slovo” deyirmiş ki, biz həmin məclisdə iştirak edə bilməriz. Çünki indiki Azərbaycan Hökuməti ilə bizim heç bir əlaqəmiz ola bilməz. Bu sözlərdən də və başqa erməni qəzetələrinin hər gün yazdıqları müfəttinə [fitnəkarca] məqalələrindən anlaşılır ki, Ararat Hökuməti qonşu Azərbaycan Hökumətini bir taqım cinayətkarlar heyəti surəti ilə təlqin edir. Çünki Azərbaycan Hökuməti 30 min nəfər məsum Bakı ermənilərinin qatili imiş...

Bakı zəbt olunduğu günü şəhərdə bir qədər əbəs qan töküldüyü xüsusda biz kərratla [dəfələrlə] izahat vermişik.

Şəhər həmçinin erməni firqəsinin inadlığından dolayı təslim olmaq istəməyib, Türk Ordusu[nun] şəhərə daxil olmağ[ın]a belə baxmayıb, müharibəni davam etdirdi. Böylə bir halda, handa bir müntəzəm qoşun olsun, dinc əhali dəxi bu vəlvələdə xəsarət çəkəcəyi bədihi [açıq] idi. Bu hala əlavə olaraq Mart hadisətində [hadisələrində] müsəlmanlara ermənilər tərəfindən edilən zülmərdən dolayı mütənfir [nifrət edən] və qəlbləri yanıqlı əhalinin intiqam hissiyatı idi. Bu idi ki, nəticədə 30 min deyil, bəlkə bir-iki min nəfər ermənilərdən zərər didə olan tapıldı. Əlbəttə ki, özbaşlarına böylə hərəkət icra edən həriflər dərhal Hökumət tərəfindən lazımı cəzalarını aldılar. 100-dən ziyadə mü-

səlmanlar boğazlarından asıldılar və ya qurşuna dizildilər.

İndi bizim hökumət ilə “əlaqədar” olmaq istəməyən erməni hökumət ricalı [hökumət adamları] əcəba İrəvan quberniyasında 200-dən artıq müsəlman kəndini yerlə yeksan edən Drolara və Zəngəzur mahalında 300 kimi müsəlman kəndlərini dağıdıb, neçə minlərcə məsum müsəlmanı qətl və qarət edən Andraniklərə və yaxud Bakıda 7-8 min nəfər məsum müsəlmanları qılıncdan keçirən və Ararat Hökumətinin indiki sədri ilə bir firqə yoldaşı olan Məlik-Yolçuyarlara və Arakelyanlara, Şamaxı və uyezdi islam əhalisini qətlə etməyə çalışan Əmirovlara və Lalayevlərə nə yaptılar, hansı cəza verdilər və yaxud böylə vəhşiyanə hadisəyə dair heç olmazsa quruca təəssüf izhar etdilərmi [bildirdilərmi] və ya bir bu qədər vəhşilik göstərən firqəyə cəza deyil, bir qədər etiraz belə etdilərmi?

Xeyr, yenə də həmin firqə iş başında əyləşib bildiyini eyləyir və bütün erməni millətini öz həva-vü-həvəsinə [öz arzularına, öz kefinə] tabe edir.

İndi sual olunsun görək kimin əli məsum əhalinin qanına bulaşmışdır: bizimmi ya onlarınmi?

SAMOAPREDELENIYE **(Самоопределение)**

İctimaiyyətçilərdən birisi: “Lisan, daima insanları aldatan bir şeydir. Bir

kəlməni müxtəlif ağızlardan eşitdiyiniz zaman həpsinin bu kəlmədən eyni mənanı murad etdiyini zənn etməyiniz” deyir.

Bu qayda sanki rusca “samoapredeleniye” kəlməsi haqqında vəz edilmişdir [meydana qoyulmuşdur]. Hər ağızda bir dürlü mənaya malik olan və bu vaxta qədər mənayı-əslisi [həqiqi mənası] ağıllı-başlı təyin olunmayan bir kəlmə varsa, o da şu yuxarıya yazdığımız rusca “samoapredeleniye” kəlməsidir.

Rusca olan bu kəlmənin yalnız türkcəyə deyil, sair Avropa dillərinə də aydın bir kəlmə ilə vəzeh [dəqiq, açıq-aydın] tərcüməsi yoxdur. Bu kəlməni sair dillərə tərcümə etmək istərkən, bir cümlə işlətmək lazım gəlir. Bizim qəzetlər bunu “kəndi müqəddəratını təyin etmək” şəklində tərcümə edirlər. Fransızca da təqribən böylə bir cümlə ilə tərcümə olunur. Yalnız lüğəvi mənası deyil, bu kəlmənin ifadə eylədiyi siyasi məfhumu dəxi müşkülətlə təyin olunur. Ruscadan başqa bir dil deyil, ruscanın özündə belə bu kəlmənin mənası bir deyildir. Son zamanlarda hər hangi inqilab və siyasət istilahından [terminlərindən] ən məruf [tanınmış] və məşhuru olan bu rusca kəlmənin müxtəlif rus partiləri [partiyaları] nəzdində müxtəlif mənası vardır. Hər parti bu kəlməyə özünün təhəmmül edə bildiyi [qəbul edə bildiyi; dözə bildiyi] bir mənanı verməkdədir.

Bolşeviklərdən tutaraq, “kadet” firqəsinə qədər hər parti “samoapre-

deleniye”ni işlədir və son zamanlarda hər kəs onu əsas etibarlı ilə qəbul edir. Fəqət bununla bərabər rus firqələrindən heç biri bu kəlməyə “samoapredelit” olacaq [öz müqəddəratını müəyyənləşdirməsi gərəkən] millətlərin anladığı və arzu eylədiyi mənanı verməyir.

Zahiri bəlli, fəqət batini bu qədər ixtilafı olan bu kəlməni eyi anlamaq üçün bunun nə surətlə Rusiya siyasi istihlaları içinə soxulduğunu öyrənəlim:

“Samoapredeleniye” formulu Rusiya firqələrindən “sosial-demokratiya” tərəfindən yaxın bir zamanda qəbul edilmişdir. Rusiya sosial-demokratiyasının ömrü yarım əsr qədər bir tarixə malik ikən, bu kəlmənin siyasət aləmindəki müddəti-həyatı [yaşı, ömrü] 10 sənəni ancaq bulmaqdadır.

Məlum olduğu üzrə sosial-demokratiya, ideal etibarlı ilə milliyət fəvqündə və mərkəziyyətçi bir firqədir. Onun şüarı cümlə cahan fəqərəyikasibəsini müttəhid qılmaqdır [bütün dünya proletarlarını birləşdirməkdir]. Bu ittihad [birlik] dəxi onlarca [onların fikrinə görə], sinif mübarizəsinin artması və şiddət eyləməsi nəticəsində hasil ola bilər. Sinif mübarizəsi onlarca əsasdır və bu mübarizəni qaranlıqda buraxan hər ictimai cərəyan onlarca maneyi-tərəqqi [tərəqqiyə mane] və irticai bir cərəyandır. Bu nöqtəyi-nəzərdən milliyətpərvərlik onlarca qeyri-qabili-təhəmmüldür [qəbuledilməzdir]. Milliyət hər nə qədər təhəmmül olunar bir hadisə isə də, tərvic [rəvac

verilən] və təşviq olunar bir amil olamaz.

Nəzəriyyə etibarlıyla milliyət qəziyyəsinə [məsələsinə] böylə baxmaqla bərabər, həyat sosial-demokratları da milliyət məsələsinə bir surəti-həll vermək [həll yolu tapmaq] məcburiyyəti qarşısında bulundurdu. Milliyət məsələsi, millətin dili, dini, yazısı, mədəniyyəti, kəndi haqq və həyatını təmin etmək istəyirdi. Əmələ [fəhlələr] və demokrasi [xalq] dəxi bu təminat tələbindən fariğ olammayırdı [əl çəkə bilmirdi]. Sosial-demokratiya hər nə qədər milli məktəb, dil və din hürriyyətini digər siyasi hüquq və hürriyyətlərlə bərabər tələb etmək surəti ilə milliyət məsələsinə yumşaltmaq istəyirdisə də, milliyət bununla qənaət etməyir, daha ziyadə təminat tələb edirdi. Bu təminatı vermədikcə, sosial-demokratiya məhkum millətlərin təvəccöh [rəğbət] və müavinətini [dəstəyini] səmimi bir surətdə qazana bilməyirdi. Sosial-demokratiya burada bir taktik hərəkəti işləməli idi. Bu kimi “tədbirə” o ilk dəfə müraciət etməyirdi. Ərazi məsələsində əsl nəzəriyyə və əsasatına [prinsiplərinə] rəğmən güzəşt edərək Rusiya həyatı-xüsusiyyəsinə [xüsusi həyatına] tətbiqlə proqramına ərazi maddələri əlavə etmiş olan bu firqə, milliyət məsələsinə də “samoapredeleniye” kəlməsi ilə həll edir, “milli samoapredeleniye haqqı” deyərək proqramına bir maddə əlavə edirdi.

Nə qədər ki siyasi cərəyanlar

inkışaf etməmiş, nə qədər ki milliyət kəndi mətalibini [mətləblərini] eninə-boyuna ərz etmək imkanını hasil etməmişdi, nə qədər ki millətlər ana lisanı ilə tədris etmək haqqını qazanmağı kəndiləri üçün bir neməti-üzma [böyük nemət] kimi tələqqi edirlərdi [qiymətləndirirdilər], o zamanlarda millətin kəndi haqqını təyin etmək haqqında olmasını qayət mübhəm olsa da təslim edən bu maddədən xoşlanacaqları təbii idi.

Milləti-hakiməyə [hakim millətə] mənsub olan sosial-demokratlara gəlincə, onlar “madam ki, böylə mühüm bir kəlmə ilə çarizmə qarşı ifa eylədikləri mübarizədən bütün millətiməhkumənin [məhkum millətlərin] təvəccöhü qazanılır, varsın proqramda bu maddə də olsun” deyə düşünür, fəqət bu maddənin nə kimi bir mənanı ifadə eylədiyi bir o qədər də aranamayırdı.

Nəzəriyyat etibarını ilə daha fərdçi (individualist) olan sosialist-revolusionerlər isə “samoapredeleniye” məsələsində bir az daha iləri gedərək, Rusiyanın federasyon muxtariyyətlər əsası üzərinə idarə olunmasını tələb edirlərdi. Gərçi bu federasyon, milliyətdən ziyadə vilayət – ərazi üzərinə istinad edirdi.

Milli sosialist və federalist firqələrinə isə “samoapredeleniye”nin mənası tamamilə başqa idi. Onlarca [onların fikrinə görə], milliyət bir cəmiyyətdir [topluluqdur; kütlədir]. Millətin hüquqi-şəxsiyyəsi [şəxsi hüquqları] var-

dır. Fərdlər millət vasitəsilə dövlətə mərbut [bağlı] olmalı, binaileyh [buna əsasən], Rusiya millətlərin rızası ilə bir hökuməti-müttəfiqə [ittifaq hökuməti] halında təşəkkül etməli idi.

Qurnaz [hiyləgər] bolşeviklər hökuməti zəbt edə bilmək üçün yalnız aşağı siniflərin xoşuna gedə biləcək şüarlar deyil, məhkum millətləri dəxi cəlb edəcək sözlər söylədilər. “Hər millət istərsə Rusiya ilə bərabər qalar, istərsə muxtariyyət alar, istərsə tamamilə ayrılar” dedilər. “Samoapredeleniye”yə bu qədər geniş bir məna verdilər. Gərçi məqsədlərinə erdikdən [çatdıqdan] sonra bu bəyannamələrini geri alıb, sair hürriyyətləri ziri-payı-qəhrlərində [qəhredici ayaqları altında] çardan daha şiddətli tədbirlərlə qəhr etdikləri kimi, millətlərin bu haqqını da qanlı təcavüzləri ilə inkar etdilər.

Kadetlər hər nə qədər zamanın iqtizası [tələbi] ilə bu gün daxili muxtariyyət sözünü dillərinin ucuna gətirirlərsə də, bu ancaq dillərinin ucundadır. Qəlblərində isə yenə həməən “Sentrodom”un “dövlət dili” haqqında Gürcü Şurasına yazdığı məktubda işlətdiyi amirlik [əmr etmə, buyurma] vəziyyəti vardır.

Rusiya menşevikləri də “yedinstva” [birlik] halına gəldilər ki, bu məsələdə həməən kadetlərə taydırlar. Sosialist-revolusionerlərin fikri isə başının həşirinə qalmış bütün millətləri Müttəfiqlərin zoru ilə təkrar bir araya toplayıb nə olduğu anlaşılmayan Ufaya bağlamaqdır.

Bu fiqələrdən heç birisi “Rusiya millətlərinin təyini-müqəddəratı Ümumi Sülh Konfransında həll və təyin olunsun” formuluna yanaşmayırlar. Onlar millətlərin hesabına baxacaq bu “məhkəməyi-kübraya” getmək istəməyirlər. Burada icrayi-təsir edəcək ruhi-hürriyyət [hürriyyət ruhundan, hürriyyət ab-havasından] və hakim bulunacaq vicdani-bəşəriyyətdən qorxurlar. Qorxurlar ki, dünyada uzun bir sülh və səlah [əmin-amanlıq] dövrəsini təsis üçün çağırılan bu məclis “samoapredeleniye” kəlməsini rus fiqələri kimi hər yana çəkilər “çək uzandı” halından çıxarıb, həqiqi və sərih [açıq-aydın] bir məna-yi-istiqlal ifadə edər formul şəklinə qoyar.

Fəqət bu qorxunu mən qətiyyənlə anlamam. Rusiyanı Müttəfiqlərə istinadən, onların müavinətinə [köməyinə] güvənərək toplamaq istəyən adamlar, nədən eyni Müttəfiqlərin hakim və nafiz [nüfuz sahibi] bulunacağı bir sülh məhkəməsindən qorxurlar?

Neçin qorxurlar?

Əcəba “samoapredeleniye” təbii rindəki [ifadəsindəki] mənanın mübhəm olduğu üçün mü?

M. Ə. Rəsulzadə

MÜHÜM MƏSƏLƏLƏR

Azərbaycan Hökumətinin düşmənləri çoxdur. Türklər gedəndən bəridir

ki, onlar dil açıb Hökumətimizi hər yerdə məzəmmət etməyə və töhmətləndirməyə çalışırlar. Bakı şəhərindəki bədxahlarımız bəs deyildir ki, Tiflisdə də rus sosialistlərindən və erməni daşnaklarından ibarət olan bir güruh, – ki amal və arzularının şeytənət [şeytanlıq, fitnəçilik] və xəyanətinə görə “qaragüruh” adlanmasına bihəqqin [həqiqətən] layiq və şayəstədirlər [yarasırlar] – Hökumətimizin və hətta bütün millətimizin əleyhinə qəzetələri[nin] sütunlarında ağızlarına gələni deyib, Azərbaycan Hökumətinin dağıdılmasını və Azərbaycan türklərinin də Ümumi Qafqaz Konfransına buraxılmalarını tələb edirlər.

Bu alçaq güruh Bakı haqqında biribirindən qırmızı yalanlar buraxıb, bir tərəfdən camaatı iğfal [aldadaraq], digər tərəfdən dəxi son dərəcə acı olan buğz [nifrət] və ədavətlərini ibrazla [göstərərək] bir məqama çatıbdırlar ki, həmsayəmiz [bir kölgədə yaşadığımız, qonşularımız] nəcib gürcülər bunların bu payədə olan cinayət və şeytənətlərindən bezar olaraq “Qruziya” qəzetəsinin baş sütununda öz inciklərini [narazılıqlarını] izhar edib müfəttinlərin [fitnəkarların] yalanlarını bir-bir üzlərinə çırpırlar.

Azərbaycan Hökumətinin vəkili Məhəmməd Yusif Cəfərov cənabları dəxi bu qədər söylənən yalanlara və gədə ağzından çıxmağa layiq olan söylüşlərə laqeyd baxa bilməyib, gədalər güruhunun Gürcüstan dövlətində ağızları yumulması xüsusunda gürcü

hökumətinə bir ixtar [xəbərdarlıq] verdi.

İçərimizdə və çölümüzdə olan düşmənlərə bu cürəti və bu sitizəliyi [kobudluğu] verən ingilis qoşununun Bakıya vürudu [gəlməsi] səbəb oldu. Zatən alçaq düşmənlər bu ümiddə idilər ki, ingilislər Bakıya gəlib də Azərbaycan Hökumətini qovacaq və əvəzinə onları qoyacaqdılar. Lakin bu ümid puça çıxdı. İngilis qoşunu gəldi, Azərbaycan Hökumətini yerində saxladı və hətta baş qovzamaq [qaldırmaq] istəyən alçaqların da bir qədər başından basdı. Bunu da elan etdi ki, Ümumi Sülh Konfransı qurulub da millətlərin və əzcümlə [o cümlədən] Qafqaz millətlərinin hüquqi-siyasiyyə və milliyyə [milli və siyasi hüquqları] məsələləri həll olunana qədər bütün Qafqaz – nəinki tək bir Azərbaycan – sülh və asayiş iqası [yaradılması] naminə Müttəfiq dövlətlərin müraqibəsi [nəzarəti] altında olacaqdır.

Ümidləri puça çıxan düşmənlərimizin bu gün Bakıda, Tiflisdə və sair yerlərdə çalışdıqları, vuruşduqları, öldükləri odur ki, çığır-bağır salmaqla, söyüşlə, hiylə və təzvir [iftira] ilə xəbisliklər büruzə verib [alçaqlıq göstərib] Ümumi Sülh Konfransı olana qədər ingilislərin və sair Müttəfiqlərin rəyini Azərbaycan Hökuməti haqqında öz istədikləri tərəfə döndərüb, Sülh Konfransında da Azərbaycan türklərinin hər bir hüquqdan məhrum edilmələrinə səbəb olsunlar.

Əlbəttə, bu hiylələrin müqabilində

biz Azərbaycan türkləri və bizim Azərbaycan Hökumətimiz laqeyd qalacaq, mat-mat baxıb dursaq və bütün ümidimizi Sülh Konfransına yığılanların insafına və ya lütfü-mərhəmətinə bağlasaq, düşmənlərimizin hiylə və təzvirlərində müvəffəq olacaqlarına şübhə edilməməlidir.

Sülh Konfransında hüquq paylaşmayacaqdılar ki, biz də “növbətə” durub payımızı gözləyək. Sülh Konfransına yığılan millətlər özlərinin hər bir siyasi və milli hüquqa layiq olduqlarını isbata çalışıb, məhz öz millətləri haqqında deyib danışacaqdılar. Sülh Konfransı keçən Balkan davası kimi kiçik millətlərin vuruşması nəticəsi deyil, bəlkə Cahan müharibəsinin intac etdiyi [ortaya çıxardığı] əzim [böyük] bir məclis olacaqdır ki, bir tərəfdən aləmşümul [bütün dünyanı əhatə edən] cəngi-məğlubənin [şiddətli, qızgın döyüşün] və digər tərəfdən məmləkətlər sarsıdan böyük-böyük inqilablardan hasil və məhsulunu meydana çıxaracaqdır.

Burada kimin xəbəri olacaqdır ki, bizim də yeniyetmə Azərbaycanımızın müstəqil millətlər cərgəsinə girməyə layiq olub-olmadığımızı öz-özlərindən təhqiq və tədqiq etsinlər [araşdırsınlar və meydana çıxarsınlar]. Halbuki bütün böyük dövlətlər də, kiçik dövlətlər də, böyük millətlər də, kiçik millətlər də, hamısı ancaq və genə ancaq öz hüquqlarının təmini və təhsili [əldə edilməsi] haqqında çalışacaqdılar.

Bu məclisi-kübrada [böyük məclis-

də], bu millətlər hüququ bazarında biz də gözə çarpıb mətə' [sərmayə] sahibi olmaq istərsək, ümidimizi ancaq öz şüurumuza, öz qabiliyyətimizə, öz çalışmamıza bağlamalıyıq.

Ona görə indidən və məhz indidən işə başlamalıyıq. Vaxt azdır, iş çoxdur. Əvvəla içərimizdə və çölümüzə əleyhimizə iş görən bugünkü düşmənlərimizin bizi Müttəfiqlər qarşısında bədnam və bədsöhrət etmələrinə qarşı bütün qüvvəmizlə müqabil durmalıyıq. Bizi kənd və şəhər dağıtmaqda ittiham edirlərsə, yüzlərcə dağılan kəndlərimizin və şəhərlərimizin hesabını meydana qoymalıyıq. Bizi ev soymaqda və adam öldürməkdə məzəmmət edirlərsə, minlərcə xarab edilmiş xanimanlarımızın və on minlərcə öldürülən adamlarımızın siyahısını lazım olan yerlərinə təqdim etməliyik. Necə ola bilər ki, özgülər bir dənə kəndin (məsələn Mərzi kəndi) bir-iki min manat cərimələnməsi və bir neçə adamın ittiqaqən [təsadüfən] öldürülməsi haqqında ingilislərə şikayət edib bu barədə həftələrcə qəzetə sütununda yazsınlar, amma biz yerlə yeksan edilmiş kəndlərimizin, xarab edilmiş şəhərlərimizin, zülm ilə öldürülmüş adamlarımızın haqqında bir söz də söyləməyib kiritmiş duraq?!

Düşmənlərimiz heç bir şeylə bizi töhmət edə bilməməlidirlər. Çünki hər nə onlara olubsa, on qat artıq da bizə olubdur. Bunu isbat etmək üçün münisif [ədalətli] və həqqu [doğru söyləyən] şahidlərimizlə bərabər, əlimizdə və

göz qabağında öylə müsəlləm [məhkəm] dəlillərimiz var ki, daha düşmənlərimizin öz şərəf və heysiyyətlərinə layiq gördükləri yalanlara, hiylə və təzvirə və xəbislik bürüzə verməyə heç bir ehtiyacımız yoxdur. Zətən öylə alçaqlıqları bizim namusi-millimiz də [milli namusumuz da] qəbul etməz.

Qərək, içimizdə və çölümüzə oynanılan bu intriqalara qarşı laqeyd və layənsüur [şüursuz, etinasız] qalmamalıyıq.

Məbada, məbada!

Və saniyə [ikinci olaraq] mühüm işimizin o biri də budur ki, Sülh Konfransı əqd edilənə [başlayana] qədər biz özümüzü Yevropaya və baxüsus [xüsusilə] Müttəfiqlərə bildirək, müərriflik edək [tanıdaq] ki, bu gün Sülh Konfransına gələrkən deməsinlər ki, siz kimsiniz!

Burası heç kəsə məxfi deyil ki, ermənilər əlli-altmış ildən bəridir öz millətləri xüsusunda Yevropada o qədər deyib-danışdırlar ki, bu gün “erməni məsələsi” yevropalılardan uşaqlarınca da məruf [bilinən] və məşhur olan bir məsələdir. Gürcü qonşularımız dəxi bu xüsusda az çalışmayıb, millətlərini mədəniyyət aləminə tanıtdırıbdırlar. Dağıstan dəxi Yevropaca məşhur bir məsələdir. Amma Azərbaycan, baxüsus [xüsusilə] Qafqaz Azərbaycanı, iqrar [etiraf] etməliyik ki, təzə bir məsələdir.

İndiyə qədər o dərəcə bişüur olmuşuq ki, bütün Qafqaz millətlərindən təkə-təklidə ədədcə çox oldu-

ğumuz halda, biz Azərbaycan türkləri haqqında nəinki Yevropanın, hətta yüz ildən bəri üstümüzdə sahiblik edən rusların da dürüst xəbərləri yox idi. Ruslar bu günə qədər bizə “persiyan” [farslar] deyə İran və fars millətindən hesab edirlər. Mən özüm bizim “persiyan” olmayıb türk olduğumuzu Moskva və Petroqraddan əlavə, Bakının özündə də bir çox ruslara dəfələrlə qandırmışam.

Bəs biz Azərbaycanı və iki milyondan artıq olan Azərbaycan türklərini Yevropaya və Müttəfiq dövlətlərə indidən tanıtdırmalıyıq. Özümüza məxsus tarixə, gözəl və xüsusi bir ədəbiyyata, sənayeyi-nəfisəyə [incəsənətə] malik olduğumuzu onlara bildirməliyik. Dilimizin, firəng dili Yevropada olan kimi bütün Qafqazda ümumi bir dil olduğunu, məsələn bir ləzgi ilə bir erməninin və ya bir malakan ilə bir aysorun bir-biri ilə türk-Azərbaycan dili ilə danışmağa məcbur olduğunu isbat etməliyik. Musiqimizin ümum [bütün] Qafqaz millətlərinə zövq və ləzzəti-ruhani [mənəvi həzz] verən bir musiqi olduğunu bildirməliyik. Yevropa şüəralarından [şairlərindən] geri qalmayacaq şairlərimizi, müsənniflərimizi [bəstəkarlarımızı], yazıçılarımızı, alimlərimizi birbəbir nişan verməklə, xüsusi bir mədəniyyətə malik olduğumuzu ayan və aşkar etməliyik. Daha yüz il əvvəl müstəqil xanlıqlar surətində yaşadığımızı yada salmalıyıq. Cəsur və rəhmli, safdil [ürəyaçıq] və həqqu [haqq danışan, doğru söyləyən] bir millət

olub da fitnə və fəsad, hiylə və təzvir [saxtakarlıq] kimi əxlaqi-zəməmədən [pis əməllərdən] ari [uzaq] olduğumuzu da gizlətməməliyik. Qəhrəman bir əsgər, qabil bir tacir, mahir bir sənətkar, zəhmətsevən bir əmələ [fəhlə], iş görən bir ziraətçi [əkincı] olduğumuzu da unutmayıb söyləməliyik.

Əlqissə [qıyası], bütün xüsusiyyətimizi [xüsusiyyətlərimizi], bütün məziyyətimizi [üstünlüklərimizi] təfəsilatla Yevropaya bildirib, müstəqil yaşamağa və müstəqil bir hökumət təşkilinə kamalınca müstəhəq [haqq qazanmış] olduğumuzu layiqincə isbat etməliyik ki, gələcək Sülh Konfransı kimi məclisikübraya [böyük məclisə] gedən nümayəndələrimiz hüquqi-siyasiyyə və milliyə [milli və siyasi hüquq] imtahanından sühulətlə [asanlıqla] keçib vətənimizə qayıdarkən, əllərində istiqlal şəhadətnaməsi olsun.

Bəs, daha durmayıb işə başlayaq.

Hacıbəyli Üzeyir

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

* İngiltərə kralı Corc, vəliəhd və prins Albertin müşayiəti ilə Londondan çıxıb Parisə əzimet etmişdir [yola düşmüşdür]. Viktoriya mövqifində [stansiyasında] kral camaat tərəfindən tənənəli bir surətdə istiqbal edilmişdir [qarşılanmışdır].

* Kral Corc bu axşam Fransaya varid olub [çatıb], gecəni Metrel-sür-

Merdə keçirəcəkdir. Pəncşənbə [cümə axşamı] günü kral vəliəhd ilə bərabər Parisə azim olacaqlardır [yola düşəcəklər].

* Parisdə kral Corcu istiqbal üçün böyük hazırlıq görülür. Kral Corcun Parisə gəlməsindən məqsəd, Rəisi-cümhur [Prezident] Puankareni Müttəfiqlər ordusunun böyük qalibiyyəti ilə şəxsən təbrik etməkdir.

* Berlindən Kopenhagenə teleqraf edirlər ki, Bolqariya kralı Boris Vyana-dan qaçmışdır. Bolqariyada cümhuriyyət təsis edilmişdir.

* Münxendən xəbər verirlər ki, İtaliya və Avstriya hadisələri Bavariyanı xeyli narahat etmişdir. Yanğın, qarət və qeyri ixtilafın qarşısını almaqdan ötrü sərhədə qoşun göndərilmişdir.

* Vyana-dan xəbər verirlər ki, İmperator Karl taxtı-səltənətindən əl çəkmək şəraitini [şərtlərini] həqarət [təhqir] ədd [hesab] etdiyindən, imzalamaqdan imtina etmişdir. Taxtı-səltənətdən əl çəkmək əqdi Ərkani-hərb naçalniki [Baş qərargah rəisi] Arts tərəfindən imza edilmişdir.

* Berlindən verilən xəbərlərə görə, Omsk Hökuməti Rusiyanın təhlükəli halı münasibətilə bütün hökumət ixtiyarını Ali Baş komandan sifəti ilə admiral Kolçaka vagüzar etməyi [tapşırmağı] təhti-qərara almışdır.

* Voronejdən verilən xəbərlərə görə, Rostov dəmiryol xətlərində artıq miqdarda yük oğurlanmaqdadır. Alman saldatları, vətənlərinə tələsdiklə-

rindən vaqonları, paravozları və bütün qatarı zəbt etməkdədirlər.

* Berlin şəhərinin əsgəri komandanı saldatlara xitabən nəşr etdiyi dəvətnamədə deyir ki, nizamsızlıq cavan cümhuriyyəti təhlükəyə sala bilər. Saldatlar əhali ilə bərabər məmləkətdə təzə qanunları mühafizə etməyə dəvət edilirlər.

* Yekatrino-dardan xəbər verirlər ki, hər gün bir çox fəhlə həbs edil-məkdədir. Həbsxanalarda 1600-dən artıq adam vardır.

* “Taqeblatt” qəzetəsində dərc edilən xəbərlərə görə, Riqa şəhərində Latış Milli Şurası və çox əhali iştirakı ilə Latviya istiqlalı elan edilmişdir.

Türküstanda

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 5-ində Şura hökuməti tərəfindən Daşkənddə Türküstan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi sədri Solkinə böylə bir teleqraf göndərilmişdir:

İngiltərə hücumu və tərəfinizdən şiddətli tədbirlər ittixaz edilməsi [tədbirlər görülməsi] haqqında göndərdiyimiz teleqrafa əlavə edirik ki:

1) 17 sinnindən [yaşından] 48 sinninə [yaşına] qədər Müttəfiq dövlət təbəələrinin hamısı arvad, uşaq və Şura Hökuməti tərəfində olanlardan başqa və siyasi təsəvvürata [fikirlərə, düşüncələrə] görə Çin əhalisi dəxi istisna edilməklə, bir yerə cəm edilsin.

2) İngilislərə və Müttəfiqlərə para buraxılması dayandırılınsın.

3) Rəsmi nümayəndələrin hamısı həbs edilib məktubat və təhriatları [məktubları və yazışmaları] dərdəst edilməklə [ələ keçirilməklə], bizə göndərilsin.

4) İngilislər və Müttəfiqlərlə əlaqədar olan adamlar haqqında ciddi tədbirlər görülsün.

İngiltərə təbəələrini girov saxlamaq elanı bicaadır [yersizdir]. Rəsmi nümayəndələr üçün heç bir istisna olmamalıdır. Mərkəzi Hökumətin bu düsturüləməlinə [təlimatına] əməl edib nəticələrini bizə xəbər veriniz. İngilis Polkovniki Yelsi həbsə alınız.

* Cenevrədən teleqraf edirlər ki, fransızlar Peştə şəhərini işğal etmişlərdir. Fransızlar şəhər əhalisi tərəfindən gözəl surətdə qarşılanmışlardır.

* Almaniya Hökumət müşaviri Şults Macarıstan rəisi-cümhuru [prezidenti] Karolyinin fransızları rəsmi surətdə təbrik etmələrini gördüyündən, özünü öldürmüşdür.

* Askvit öz müntəxiblərinə [seçicilərinə] xitabən verdiyi müraciətində azad ticarət əsaslarına mümaniət [manecilik] göstərilməsindən narazı olduğunu izhar etmişdir [bildirmişdir].

CƏFƏROVUN NOTASI

Göyçə ətrafında erməni qoşunlarının Azərbaycan sərhədini keçib müsəlmanlara əziyyət verməsini və bundan naşi [bu səbəbdən] Azərbaycan Höku-

mətinin Ermənistanı etiraz etdiyini vaxtilə qəzetəmizdə xəbər vermişdik. Şimdi həmin notanın surətini təqdim edirik:

“Mənim Hökumətimin aldığı məlumatı görə, təşrinin [noyabrın] 2-sində erməni qoşun qitəti [hissələri] Azərbaycanın sərhədini keçərək 60 min islam əhalisi ilə məskun Gəncə qəzasının 9-cu dairəsinin Göyçə gölü ətrafında islamı təzyiq altına almışlar. Hökumətim namından [adından] buna qarşı etirazla təklif edirəm ki, erməni hissələrinin Azərbaycan dairəsindən çıxarılmasından ötrü lazımı binagüzarlıqda bulunasınız [addımları atasınız].”

QƏZETƏLƏRDƏN

Tiflisdə müfəttinlik [fitnəkarlıq]

Təşrinin [noyabrın] 21-ində Tiflisdə alman saldatları miyanında [arasında] “Dəvət” sərlövəli əcnəbi iştirakiyyunlarının [sosialistlərinin] Vlədiqafqaz dəstəsi imzalı, Tiflisdə təb’ [çap] edilmiş intibahnamələr [vərəqələr] nəşr etməkdə [yaymaqda] ittihamla [günahlandırılaraq], bir neçə əşxas [şəxs] tövqif [həbs] edilmişdir. İntibahnamələr alman lisanı ilə yazılmışdır.

İntibahnamə işbu sözlərlə xitam-pəzir olur [qurtarır]:

“Alman saldatları, siz bu vaxtadək hələ əldə silah olaraq gürcü və Rusiya kapitalistlərini mühafizə edirsiniz?

Yoldaşlar! Almaniya sizin arxa-

daşlarınız füqarayı-kasibə [proletar] hüququndan ötrü mübarizə edirlər. Sizin yeriniz oradadır. Bütün general və zabitanınızı [zabitlərinizi] buraxınız. Onlar sizin düşmənlərinizdirlər. Biz sizin yaxınlığınızdayız, sizi gözləyirik ki, bərabər vətənimizə gedək.”

1600 ədəd böylə intibahnamə tapılmışdır. İşbu müfəttinliyin mənbəyini tapmaq üçün təhqiqat icra edilməkdədir.

Nazaryanın hədiyyəsi

Erməni “Taraz” qəzetəsi müdür və mühərriri, yeni Ermənistan Maarif Nazirliyinə təyin edilmiş Atabəyova bir məktub yazaraq xəbər verir ki, özünə məxsus kitabxanasını, mətbəə və dəftərxanasını “Axpur” və “Taraz” qəzetələrinin bütün kolleksiyalarını, işbu qəzetələrə məxsus klişeləri və qeyrəni Ermənistan Maarif Nəzarətinə hədiyyə edir.

KRIMDA

Bu yaxınlarda Krimdan Tiflisə gəlmiş bir zat “T. L.” qəzetəsinə böylə məlumat vermişdir:

– Krim öz xüsusi kiçik bir hökumət həyatı ilə yaşamaqdadır. Burada vüzərə [nazirlər] böhranları vaqe olub ehtirasati-siyasiyyə [siyasi ehtiraslar] qaynamaqdadır. Bu fəvəran [qaynama] daşdığı zaman, alman komandasının dəqiq gözləri mübahisəçilərin hirsini yatırmaqdadır. Krim Hökuməti föv-

qəladə sülhpərvərdir. Krim Hökumətini udmaq istəyən Ukrayna Hökuməti ilə bu cür siyasət aparılır. Krim əhalisi Ukrayna Hökumətinə yem olmaq istəmədiyindən, Ukrayna Hökuməti hirs-lənməkdədir. Belə ki, Ukrayna Hökuməti sərhədləri qapayıb inadlı bir sürətdə gömrüqxana mübarizəsi etməkdədir. Bu mübarizə bu il yay fəsli Krim əhalisinə böyük zərər vermişdir. Çünki Krimin ixrac etdiyi tək bir meyvə bu il içəridə qalıb tələf olmuşdur. Zərər milyonlara baliğ olmuşdur [çatmışdır]. Krim Hökuməti bu tövr qonşuluq müamilişini tezliklə yaddan çıxarmayacaqdır.

– *Ukrayna nə istəyir?*

– Ukrayna Hökuməti Krimin bütünü Ukraynaya bitişdirilməsini, hər bir işdə ağalığ etməklə, donanma və qeyriləri öz ixtiyarına almaq istəyir.

– *Məgər donanma məsələsi həll edilib qurtarmışdır?*

– Xeyr, Qara dəniz donanması ümum Rusiyanın malıdır. Krim Hökuməti ondan istifadə etməyə bilməz və onu başqasına da vəgüzar edə bilməz [tapşıra bilməz]. Hərçənd almanlar bu donanmaya sahibdirlər, fəqət onlar donanmaya nəzarət edirlər.

– *Almanlar Qara dənizdə Müttəfiqlərlə mübarizədən ötrü bu donanmadan istifadə edə bilirlərmidi?*

– Xeyr, edə bilməzlər. Komanda heyəti yoxdur. Rus komanda heyəti də bu işə iqdam [təşəbbüs] etməz. Bundan əlavə, Qara dənizdə olan gəmilər fəna bir haldadırlar. Nəinki müharibə

etmək, hətta bu gəmilərə müavinət [kömək] olmadan yerlərindən belə tərپəşə bilməzlər. Çünki bolşeviklərin ağılığı zamanında bu gəmilər hamısı qarət olunmaqla bərabər, xarab edilmişlərdir.

– *Sizin rəyinizcə Ukrayna-Romaniya mübahisəsi həll edilə bilərmə?*

– Bunlar hamısı Ukraynadan və ümum Yevropa əhvalından asılıdır.

– *Ümumiyyətlə Krım həyatı necədir?*

– Çox da fəna deyildir. Çörək bol dur, ət və qeyri şeylər də kifayət qədəri vardır. Neftə və yağa ehtiyac vardır. Bəzzaziyyə [parça, arşınmalı] və xərazi [xırdavat] malları bir zaman kifayət edər. Əcnəbi malları artıq miqdarda gətirilməkdədir. Boğazlar açıldıqda, dəxi də yaxşı olacaqdır.

– *Burada sayıə var idi ki, sabiq Baş komandan Nikolay Nikolayeviç nerədə isə bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. Bu doğrudurmu?*

– Boş sözlərdir. Nikolay Nikolayeviç, Cənubi Krım sahilində öz “Dyulber” sarayında asudəcə yaşayır. Tiflis qəzetələrindən biri Nikolay Nikolayeviçin bolşevikləri Moskvadan qovmaq qəsdində olan Cənub ordusu başında duracağı haqqında yazdığı xəbər daha doğru ola bilər. Yeri gəlmişkən burasını da söyləyim ki, biz çoxdan Müttəfiqləri gözləyirdik və indi də Bosfor, Dardanel açıldığından, Nikolay Nikolayeviç siyasət meydanına çıxacaqdır. Müttəfiqlər onu artıq dərəcədə sevirilər, qədr və qiymətini bilirlər.

GÜRCÜ MƏTBUATI

Müttəfiqlər qoşununun Bakıya vürudu [gəlişi] və bu münasibətlə bəzi dairələrin fitnə və fəsad toxumu saçmaq üçün münbit zəminə tapılmış hesab edərək fəaliyyətə başlamaları münasibətlə “Qruziya” qəzetəsi bir baş məqalə yazaraq ermənilərin hərəkətindən narazılığını izhar ilə [bildirməklə] yazır ki:

İngilislərin Bakıya vürudu ilə Tiflisdən dürlü sayıələrlə dolmuşdur. Qeyriməsul və naməlum adamların rəvayətində istinadla, general Tomsonun kimlərə və nələr dediyi, Biçeraxova nə kimi vədlər verdiyi, Bakıda hökumət təşkili üçün Ufa Hökuməti tərəfindən kimlər göndərildiyi və sairə, bütün təfsilatı ilə şayə olur [yayılır]. Ermənilər tərəfindən idarə olunan “Avlabar Teleqraf Acentəliyi” adı ilə məruf [tanınan] makina [təbliğət maşını] mükəmmələn [mükəmməl surətdə] işləyir. Rus və erməni qəzetələri Biçeraxovun binagüzarlıqları [sərəncamları] haqqında xəbərlər veririlər.

Bədəhu [sonra], general Tomson imzası ilə fəqət öylə rəsmi şəxs tərəfindən verilməsi qeyri-qabil olan intibahnamə [vərəqə] nəşrindən və Azərbaycan Hökuməti tərəfindən nəşr edilmiş olan müraciətnamənin onu fəsx [ləğv] etməsindən və rəsmi məlumatdan bəhslə yazır ki:

Güman edirik ki, bunların həpsi yenə “Avlabar” acentəliyinin meyvəsidir. Fəqət həman burasıdır ki, Qaf-

qaziya millətləri istiqlalı[nın] düşmənlərinin cinayətkarına siyasətini aşkara göstərir.

Şimdi artıq müəyyən xəyanətkarınə fəaliyyət başlanır. Bu gün bu fəaliyyət Azərbaycana zərbə endirməyə sövq edilir. Çünki ingilislər Bakıya varid olmuşlardır. Sabah da, onların zənnincə, məqamı gəldikdə Gürcüstan əleyhinə sövq olunar. Erməni qəzetələrinin son zaman dil və ruhca heyrətəngiz bir xəbislik almalarının səbəbi də budur ki, bu ağalar şimdi özlərini hökmran hiss edərək cərəyani-hadisəti [hadisələrin cərəyanını] idarə etməyi öz əllərinə almaq istəyirlər.

“Kavkazskoye slovo” kimi adətə etidala riayətkar [mötədil mövqə tutan] bir qəzetə, bu gün Azərbaycan Hökumətinin iş başından çəkilməsini tələb edir və yazır ki, müsəlman nümayəndələrinin Zaqafqaziya Konfransında iştirak etməyə ixtiyarları yoxdur. Halbuki, əqidəmizcə, məhəlli [yerli] millətlərin dövlət təşkil etmələri və Qafqaziya istiqlalının xain və açıq düşmənlərinin ixtiyarı yoxdur iştirak etsinlər. İngilislər yaxındadırlar. Ona görə də çoxdan tanıdığımız və on illərdən bəri sınınmış iftiralar, böhtanlar, fitnəkarlıqlar, intiqam tələbləri, təhdidlər, erməni qanına bələşmişlərdən şikayətlər yenə başlanmışlardır. Erməni qanına bələşmək hər cəhətdən nifrətamiz bir şeydir. Fəqət xainlər, ümumi məqsədi satanlar əlbəttə qanuni cəzalarını çəkməli və ümidvarız çəkəcəkdirlər.

Qəzetələrin məlumatına görə Tom-

son qoşunları ilə bərabər, Biçeraxov dəstəsindən başqa Bakıya Amazasp və Baqratuni saldatları və erməni qaçqınları da gəlmişlərdir. Bu surətlə Qafqaziyanın vəziyyəti haqqında Tomsona bunlar məlumat verir və İngiltərə siyasətinə icrayi-təsir etməyə var qüvvələri ilə çalışırlar. Biz lazım biliriz ən yaxın zamanda Müttəfiqlər nümayəndələri ilə diplomasi əlaqəsi paydar edilsin [qurulsun] və onlara dürüst məlumat verilsin. İngiltərə işin həqiqətini bildikdən sonra təcavüz qaydaları qoymağa, hamının nifrət etdiyi keçmiş günlərin qayıtmasına çalışmaz. Vilsonun proqramından sərf-nəzər [Vilsonun proqramını bir tərəfə qoysaq], hətta İngiltərənin sabiq siyasəti heç vaxt məhəlli mənafe və hüquqa kəmetinalıqla [etinasızlıqla] əsaslanmamışdır. İngiltərə müstəmləkələri demək olar ki, tam müstəqildirlər. Təsəvvür etmək olmaz ki, Cahan müharibəsi bitərkən Amerika və İngiltərə Qafqaziyanı güclə ilhaq etsinlər və əldə silah olaraq Bakı şəhərinin Ufa şəhərinə tabe olmasını istəsinlər. Bu vaxtadək hələ öz daxilində azacıq bir nizam və asayışı bərpa edə bilməyən Rusiya nə əsasla və hangi ixtiyarla burada həyatı təcdid [bərpa] edən bir mədəni qüvvə olmaq istəyir? Fəqət lazımdır ki, İngiltərə generallarına və siyasi nümayəndələrinə məlumatı Amazasplar, Andraniklər və sair erməni qaçqınları [verməsin], məhəlli hökumətlər rəsmi surətdə bu işi öz əllərinə almalıdırlar. Gürcüstanla Azərbaycanın mənafeyini

müttəhid [birgə], müştərək nümayəndəliklə mühafizə etmək olar. Bu iki dövlət arasında heç bir ixtilaf yoxdur və əgər Qafqaziyada erməni olmasaydı, Qafqaziya qövmləri və millətləri arasında heç vaxt ixtilaf çıxmazdı. Ümum əsəbiyyət çıxaran şayiələr, müfəttinanə [fitnəkarca] hərəkətlər dəxi həmin onlardan sadir olur [meydana gəlir].

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Aldığımız məlumata görə, işbu günlərdə Müttəfiqlərin beş nəfərdən ibarət nümayəndəliyi, başda İngiltərə konsulu Makdonald olmaq üzrə, Tiflisə azim olmuşdur [yola düşmüşdür].

- Bələdiyyə rəisi general Tomsona müraciətən rica etmişdir ki, Ənzəli və Lənkərandan varid olmuş [gəlmiş] qaçqınların öz yerlərinə qayıtmalarından ötrü lazımi binagüzarlığı ittixaz buyursun [tədbirlər görsün]. Şimdilikdə Bakıda fərarilərin [qaçqınların] hesabı 600-ə çatmışdır. Qaçqınlar ümumən xəstədirlər. İşbu təşəbbüsə Port-Petrovsk Müvəqqəti İcra Komitəsinin ricasına görə iqdam edilmişdir [başlanmışdır].

Ev Sahibləri İttifaqında

Ev Sahibləri İttifaqı neçə vaxtdır ki, fəaliyyətdən məhrum olmuşdu. İşbu günlərdə İttifaq, yenidən fəaliyyətə başlayaraq yeni heyəti-rüəsa [rəyasət heyəti] intixab etmişdir [seçmişdir].

Sədrliyə Rjanski, müavinliyə Hacıyev və Yusif Mehdiyev, xəzinədarlığa isə Hacı Qasimov intixab edilmişlər.

Ev sahibləri ilə kirayənişinlər miyanındakı [arasındakı] ixtilafı bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün İttifaq, Müvəqqəti Hökumətin 5 avqust 1917 sənədəki verdiyi qanunun ləğv edilməsi barəsində təşəbbüsatda bulunmağı və işbu ixtilafı müştərək komitələr vasitəsilə həll etmək məsələsini qət etmişdir [qərara almışdır]. Əlavə bir sənaye-inşaat bürosu və xüsusi bank təsisi ehtimal edilir. İttifaq qərar qoymuşdur ki, mətbuata bu barədə geniş məlumat versinlər.

Fəhlə klubunda

Təşrini-saninin [noyabrın] 27-sində Fəhlə klubu idarəsinin iclası vaqə olmuşdur. İclasda Türk Ocağı tərəfindən təklif edilən klub cənbində [nəzdində] xüsusi müsəlman şöbəsi güşad etmək [açmaq] məsələsi rədd edilmişdir. Klubun evi və əmlakını Türk Ocağından geri almaq üçün müzakirə [müzakirələr] Şterin və Pokura vasitəsilə aparılacaqdır. İclasda məlum olmuşdur ki, “Mikado” teatrosu da kluba verilmişdir. İşbu teatronu almaq üçün binagüzarlıqda bulunacaqdır [lazımi addımlar atılacaqdır].

- Təşrini-saninin 27-nci gecəsi Rəhmanəli Məhəmməd zadənin Bazarnı caddədəki dükanından 80 min rubləlik əşya oğurlanmışdır.

- Təşrini-saninin 28-inci gecəsi

Ağaəlizadənin dəniz kənarındakı mağazasından 9468 rubl əvəzində əşya oğurlanmışdır.

- Təşrini-saninin 27-sində, səhər saat 9 radələrində Vorontsovski soqda [küçədə] naməlum bir sartin meyiti tapılmışdır. Həkimlərin dediyinə görə, sartin acından ölmüşdür.

- Əhali tərəfindən verilən ərizə-hallardan [ərizələrdən] anlaşıldığı üzrə, sentyabr hadisətindən [hadisələrindən] əhəlinin üçdən bir hissəsi xəsarətdə olmuşdür [zərər çəkmişdir]. Oğurlanmış əşyanın bir hissəsi Quba meydanında satılıb, bir hissəsi də Gəncə tərəfinə aparılmışdır. Bayıl, Çornı-qorod, Balaxanı dairələri ən artıq zərərdə olmuşlər. Şəhərdə isə 6, 7 və 8-ci polis dairələri qarətə məruz qalmışdır. Ermənikənddə heç bir şey qalmamışdır. Zərərdidələr cümləsindən erməni, gürcü, rus hətta müsəlmanlar da vardır. Hər gün 1500-ə dək ərzihal verilməkdədir.

Avetisovun qətl

Aldığımız məlumata görə, Lənkərandakı erməni qoşunları sərkərdəsi Avetisov, Muğanda qətl edilmişdir. Qətlin təfəsilatı böylə olmuşdur:

Təşrini-saninin [noyabrın] 25-ində, Prişib qəsəbəsində, miralay [polkovnik] İlyəşeviçin evində qapalı iclas var imiş. İclasda 12 nəfər iştirak etdirmiş. Bunlardan biri də miralay Avetisov imiş. Saat 12 radələrində İlyəşeviçin evinə 12 nəfər Muğan qoşunu saldatlarından gəlirlər. Bunlar miralay Aveti-

sovu zorla evdən çıxarıb döyməyə başlarlar. Qana bulaşmış miralay ağlaya-ağlaya güllələnməməsini rica etmiş. Saldatlar isə bunu rədd edərək miralayı döyürmüşlər. Sonralar qoca miralaya onadək güllə vurmaqla iktifa [kifayət] etməyib, meyitini də tufəng qundağı ilə döyürmüşlər. Avetisovun meyitini Lənkərana göndərmişlər. Yolda Qumbaşı kəndində meyiti saxlayıb telefon vasitəsilə araba istəmişlər ki, meyiti Lənkərana göndərsinlər. Meyiti Lənkərana göndərdikdən sonra təşrini-saninin 28-ində dəfn etmişlər.

Demokratlar müşavirəsində

- Təşrini-saninin [noyabrın] 28-ində mühəndis Yevanqulovun evində beynəlfirəq [partiyalar arası] müşavirə inqad etmişdi [keçirilmişdi]. Müşavirədə İctimaiyyuni-inqilabiyyun [sosialist-inqilabçılar], menşevik, daşnaksaqan, müsəlman ictimaiyyun [sosialist] firqələri, “Müsavat”, “Hümmət” və Kəsbkarlar İttifaqı nümayəndələri iştirak etmişlərdir. Kadet və erməni xalq firqələri nümayəndələri, “Bund”, “Yedinstvo” və Rusiyada Müsəlmançılıq Firqəsi nümayəndələri gəlməmişlərdir.

İclasda müzakirə edilmiş məsələlər şunlardır:

- 1) Azərbaycanın vəziyyəti;
- 2) Rusiyanın vəziyyəti;
- 3) Ufa Hökuməti.

Mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən, müzakirədən] sonra qətl edilmişdir ki, gələcək iclası “Metropol” meh-

manxanasında, cümə günü, saat 4-ə təyin etsinlər. Bu barədə o biri firqələrə də dəvətnamə göndərməlidir.

* Bələdiyyə rəisi İlyuşkin, general Tomsona bu məzmununda bir məktub göndərmişdir:

“Bakı əhalisi tərəfindən məhəlli [yerli] Dövlət Banka və əmanət sandıqlarına böyük pullar və saxlanmaq üçün qiymətli şeylər tapşırılmışdır. İndiki bahalığa görə şəhər əhalisi öz pulunu ala bilmir. Çünki Dövlət Bankı, əmanət sandıqları fəaliyyətsiz qalmışlardır. Əhali tərəfindən tapşırılmış olan pullar və qiymətli şeylər Bakı şəhəri zəbt edildiyi zaman sabiq hökumət tərəfindən şəhərdən çıxarılıb aparılmışdır. Dövlət Bankı şəhərə gətirildiyinə görə şəhər idarəsi təşəri-saninin [noyabrın] 26-sında vaqə olan iclasında sabiq hökumət tərəfindən aparılan pulların və qiymətli şeylərin banka və əmanət sandıqlarına qaytarılması və bu lazımlı müəssisələrin işə başlamaları üçün nəzdi-alilərinizdə [sizin nəzdinizdə] istidada bulunmağı [xahiş etməyi] qərara almışdır. Şəhər idarəsinin bu qərarını cənabınıza yetirməklə, şəhərdə adi həyat başlanması xatirinə Dövlət Bankı ilə əmanət sandıqlarının tezliklə işə başlamaları üçün tədbirlər ittixaz etməyinizi [görməyinizi] acizənə rica erylərəm.”

Maliyyə Nəzarətində [Maliyyə Nazirliyində]

Maliyyə Nəzarəti bir elan nəşr edərək

bəndərsiz tənəkə satışını məmnun [qadağan] etmişdir. İşbu ticarətdə müttəhim edilənlər ağır cəzaya məhkum ediləcəklər. Nəzarət, bir həftəyə, mövcud tənəkəni Gömrük İdarəsinə verməyi tələb edir.

Vapor vürudu [gəmi gəlişi]

Cümə günü təşəri-saninin [noyabrın] 29-unda Ənzəlidən “Oryol” nam [adlı] vapor Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir]. Vapor həman gün Ənzəliyə azim olmuşdur [yola düşmüşdür].

* Ərzaq şöbəsi tərəfindən həz [müsadirə] edilmiş malların qiymətlərini müəyyən edəcək komisyona, Ərzaq Nəzarəti nümayəndəliyinə Abbasəli bəy Makinski təyin edilir.

* Ərzaq Nəzarəti Kürkənd camaatı miyanında [arasında] təqsim etmək [paylamaq] üçün həmin kənd müvəkkinə Tağıyev fabrikasından 1640 arşın bez almağa vəsiqə vermişdir.

Ərzaq işləri

Təşəri-saninin [noyabrın] 29-unda Ərzaq şöbəsi müdiri Xaçmaz mövqifinə [stansiyasına] teleqraf göndərərək, 25 vaqon göndərilməsini tələb etmişdir.

Azərbaycan Gömrük İdarəsində

İşbu günlərdə məmuriyyətindən övdət etmiş [ezamiyyətdən qayıtmış] Azərbaycan gömrük rəisi Lopato, müxbirimizlə etdiyi müsahibəsində demişdir ki, gömrük işləri nizama düşmək-

dədir. Gürcüstan hüdunda, Zaqatal nahiyəsi və Qazaxda dörd gömrük-xana fəaliyyətə başlamışdır. Mağalı gömrük şöbəsi də ən yaxın zamanda işə başlayacaqdır.

Vapor vürudu [gəmi gəlişi]

Təşrini-saninin [noyabrın] 30-unda Lənkərandan “Feniks” nam [adlı] vapor Bakıya varid olmuşdur. Vaporda 750 nəfərədək sərnəşin gəlmişdir. Bunlardan əlavə vaporda 3 nəfər saldatın da meyiti gətirilmişdir.

Posta və Teleqraf məktəbi açılır

Hökumət Şurasında Posta və Teleqraf naziri Ağa Aşurov həzrətləri[nin] məruzəsindən sonra Posta və Teleqraf məktəbinin Azərbaycan türkləri üçün son dərəcədə əhəmiyyəti haiz olduğunu [əhəmiyyət daşdığı] nəzərə alaraq, Şura bu məktəb layihəsini qəbul etmişdir. Bu günlərdə bu məktəbdə dərslərə şüru ediləcəkdir [başlanacaqdır].

Yaz[ıl]maq üçün ərizə vermək lazımdır.

Ərzaq Nəzarəti [Ərzaq Nazirliyi]

- Hökumət İşləri İdarəsinin müdiri, idarə məmurlarının bazar qiymətinə çörək ala bilmədiklərini və qulluğu buraxıb növbədən çörək alammayacaqlarını nəzərə alıb Ərzaq nazirindən xahiş edir ki, qərar qoyulmuş qiymət üzrə həman məmurların hərəsinə gündə iki girvənkə çörək verilməsinə icazə versin.

- Qommel şərakəti [şirkəti] Tiflisdən Gəncə-Yelenendorf koloniyasına bir vaqon qənd aparması xüsusunda Azərbaycan Ərzaq Nəzarətindən icazənamə istəyir.

- Nobel qardaşları şərakətinin fəhlə və məmurlarının “Birlik” namında camaat dükənləri ittifaqı cəmiyyətinə Quba nahiyəsindən üç vaqon buğda və iki vaqon da un gətirməsi xüsusunda Ərzaq Nəzarəti icazə verdi.

- Ərzaq Nəzarətində alınan məlumata görə, bəzi naməlum şəxslər Biləcəri ətrafında və şəhər yolunda şəhərə ərzaq gətirən arabaçılardan pul alıb buraxırlar. Bu işi kəşf etmək üçün Nəzarət lazımı binagüzarlıq etdi [addımlar atdı].

- Bakıya buğda, un və qeyri ərzaq gətirilməsi barəsində Ərzaq Nəzarətindən cəmiyyətlərə və qeyri şəxslərə gündə 50-dən 100-ə qədər icazənamə verilir. Hər icazənamədə 15 putdan bir vaqonadək ərzaq gətirilməsi icazə edilir.

- Xudat istasyonundan Bakıya Ərzaq Nəzarəti ehtiyacı üçün 480 put buğda gətirməyə Məhəmmədkərim Orucova icazə verildi.

- Bakıdan Sabunçu istasyonuna 10 vaqon ərzaq aparmaq üçün Kooperatısiya cəmiyyətinə Ərzaq Nəzarəti icazə vermişdir.

- Lənkəran yolu açıq olduğu üçün oradan ərzaq gətirməyə Ərzaq Nəzarəti icazə verir.

- Hal-hazırda Bakıda 35 min Avstriya-Macarıstan əsir və naxoşları

nümayəndələrinə Gəncədən bir vaqon un, bir vaqon yağ, penir, iki vaqon da kartof gətirmələri barəsində Ərzaq Nəzarətində icazə verilir.

- Ərzaq Nəzarəti, Ticarət və Sənaye Nəzarətində[n] Gəncə camaatı üçün 300 top bez göndərilməsini xahiş edir.

- Şəhər bələdiyyə müəssisələrinin xahişinə görə, həman müəssisələr ehtiyacı üçün olaraq Ərzaq Nəzarəti Tağıyev fabrikasında nə qədər bez olduğunu və o barədə xəbər verməyi Ticarət və Sənaye Nəzarətindən xahiş edir.

- Bakı şəhər Ərzaq idarəsinin anbarları Ərzaq Nəzarəti ixtiyarına keçməsi və o anbarları təhvil verməsi barəsində Nəzarət, şəhər Bələdiyyə rəisinə yazmışdır.

**Arvad diş həkimi
A. P. Matsiyevskaya**

Naxoşları qəbul edir. Nikolayevski caddədə ev nömrə 33, Krasilnikovun evi. Telefon nömrə 45-90.

Qəbul edir saat 10-dan 2-yə kimi, 5-dən 7-yə kimi.

283 25-1

Doktor Samuil İzrailoviç Kopelioviç

Daxili və əsəbi mərzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. “914” dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

282 52-1

Diş həkimi B. L. Levin

Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni diş qayırır. Tsitsyanovski caddə nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

Qəbul edir: 9-dan 2-yə kimi; 4-dən 7-yə kimi.

280 12-1

**Arvad diş həkimləri
Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gecə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

209

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Diş təbibəsi

Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə

kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyəyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Müdir və baş mühərrir:
Ceyhun bəy Hacıbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Samoapredeleniyə

səh. 4. “«Samoapredeleniyə» formulu Rusiya firqələrindən «sosial-demokratiya» tərəfindən...”: «sosial-demokratiya» deyərkən, Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyası nəzərdə tutulur.

səh. 5. “...Sentrodomun «dövlət dili» haqqında Gürcü Şurasına yazdığı məktubda...”: Bakıdakı Gürcü Milli Şurası, Türk Ordusunun Bakıya daxil olması əsnasında güya şəhərin gürcü əhalisinə vurduğu ziyan haqqında Mərkəzi Ev Komitəsinə (Sentrodoma) gürcü dilində bir sıra müraciətlər ünvanlanmış, Mərkəzi Ev Komitəsi isə bu müraciətlərin “dövlət dilində – yəni rus dilində” (!) yazılmasını tələb etmişdi.

“...nə olduğu anlaşılmayan Ufaya bağlamaqdır...”: Ufa Hökuməti nəzərdə tutulmuşdur.

səh. 6. “...məhkəməyi-kübra...”: Bütün mübahisələri qəti surətdə həll edən “ən böyük məhkəmə”. İslami ədəbiyyatda “məhkəməyi-kübra” deyiləndə əsasən, insnaların bu dünyadakı əməllərinə görə mükafat yaxud cəza alacaqları axirət məhkəməsi nəzərdə tutulur. Burada, Dünya müharibəsindən sonra təşkil olunması planlaşdırılan, dövlətlər, millətlər və xalqlar arasındakı bütün mübahisələri yekunlaşdıracağına inanılan Sülh Konfransı nəzərdə tutulmuşdur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 9. “İngiltərə kralı Corc...”: qəzetdə “Georq” kimi getmişdir.

“...prins Albert...”: 1936-cı ildə VIII Eduard adıyla Böyük Britaniya kralı olan, V Corcun vəliəhd şahzadəsi Eduard Albert Kristian nəzərdə tutulur.

səh. 10. “...Bolqariya kralı Boris...”: 1918-1943-cü illərdə Bolqarıstan çarı olan III Boris nəzərdə tutulur.

“...taxtı-səltənətindən əl çəkmək şəraitini həqarət ədd etdiyindən...”: qəzetdə “həqarət” yerinə “həqarətləri” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri: Türkünstanda

səh. 10. “...Türkünstan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi sədri Solkinə...”: qəzetdə “Solkin” yerinə “Silkin” getmişdir.

Qəzetələrdən:

Nazaryanın hədiyyəsi

səh. 12. “Erməni «Taraz» qəzetəsi müdür və mühərriri...”: erməni mətbəəçi və publisisti Tıqran Nazaryan nəzərdə tutulur.

Krımnda

səh. 12. “T. L.”: “Tiflisli listok” qəzeti nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri:

Ev Sahibləri İttifaqında

səh. 15. “Müvəqqəti Hökumət”: Rusiyada 2 mart - 25 oktyabr (yeni təqvimlə 15 mart - 7 noyabr) 1917-ci il tarixlərində iş başında olan hökumət nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

səh. 16. “...naməlum bir sartin meyiti tapılmışdır...”: Sartlar, Orta Asiyada yaşayan bir əhali qrupudur. Sart termininin mənası müxtəlif mənbələrdə bir-birindən fərqli şəkillərdə izah edilmişdir. Bəzi mənbələr sartları farsdilli, bəziləri isə türkdilli xalq olaraq təqdim edir. Mənbələrdən bir qisminə görə isə “sart” sözü etnik bir mənsubiyyəti deyil, xüsusi bir təbəqəni ifadə edir.

Bakı xəbərləri:

Azərbaycan Gömrük İdarəsində

səh. 18. “Mağalı gömrük şöbəsi...”: güman ki, Zaqatalanın Muğanlı kəndi nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri:

Ərzaq Nəzarəti

səh. 19. “...şəhər Bələdiyyə rəisinə...”: o tarixdə Bakının Bələdiyyə rəisi Pyotr İlyuşkin idi.